

RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 75 (12).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra muutmise. — 2. Riigikogu Juhatus teadaanne Riigikogu esimehe O. Strandman'i lahkumise kohta. — 3. Riigikogu Juhatus teadaanne Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma liigete J. Anderson'i ja J. Parinback'i Riigikogust tagasiastumise ja uue kandidaadi kohta. — 4. Riigikogu Juhatus teadaanne komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 5. Komisjoni täiendaw walimine. — 6. Haiguste wastu ja emade kinnitamise seadus — antud rahaasjanduse komisjoni. — 7. Seaduseelnõu patentide, kaubamärkide ja mudelite maksu-määrade kohta — läbiwatamata jätmise. — 8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastu-wõetud seaduse riikliku põlewkiwitööstuse juhatajate ja teenijate preemia kohta — kinnitamata jätmise. — 9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastu-wõetud seaduse sõjaministeeriumi eelarwe-summade tarwitamise kohta — kinnitamata jätmise. — 10. Seaduseelnõu kaubandus-tööstusministeeriumi 1921 a. kulude muutmise asjus — I. lugemisel wastu wõetud. — 11. Riigi-teenijate ametsõidute tasuseadus — I. lugemisel wastu wõetud. — 12. Seadus Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määrase muutmise kohta — I. lugemisel wastu wõetud — 13. Määrus töö- ja hoolekandeministeeriumile 64.800 margalise lisakrediidiga määramise kohta pensioni maksmiseks Jaan Poska perekonnale — I. lugemisel wastu wõetud. — 14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastu-wõetud seaduse riigi 1921 a. eelarwe kaubandus-tööstus- ja teedeministeeriumide erakorraliste kulude-eelarwe suurendamise kohta — kinnitamine. — 15. Seaduseelnõu kaitsewägedesse puutuwate sõjawäe seaduste ja määruste wäljaandmise korra kohta põhiseaduse § 81 põhjal — I. lugemisel wastu wõetud. — 16. Seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekandmise kohta posti- telegraafi- telefoni 1921 a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse — I. lugemisel wastu wõetud. — 17. Üüriseadus — II. lugemisel (komisjonist tagasi tulnud §§ 2, 3, 5, 7, 10, 10-a, 10-b, 12-a, 14 wastu wõetud.) — 18. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

Riigikogu koosolek 11. nowembril 1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 76 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem.**

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits** ja wahepeal abisekretäär **J. Bergman.**

Walitsuse lauas: sõjamineister **J. Soots.**

Koosolek algab kell 5.20 min. p. l.

1. Päewakorra Juhataja **A. Kerem:** täiendamine. Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele koju kätte saadetud. Juhatus poolt on ettepanek päewakorda täiendada haiguste wastu ja emade kinnitamise seaduseelnõuga esimese päewakorra-punktina, seda silmas pidades, et komisjonile on kahenädaline tähtaeg määratud ja see tähtaeg juba homme lõpeb.

K. Wirma (sd.): Mina teen rahaasjanduse komisjoni poolt ettepaneku wõtta tänasesse päewakorda seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekandmise kohta teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse.

See seaduseelnõu on Riigikogu liigetele kätte saadetud, nagu Wabariigi Walitsus selle Riigikogule esitas. Wabariigi Walitsuse ettepaneku juure oli lisatud kiri, milles oli toonitatud, et see seaduseelnõu kiire iseloomuga on. Riigikogu Juhatus poolt oli see seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni antud. Täna wõib rahaasjanduse komisjon teatada, et see seaduseelnõu on wahepeal komisjoni poolt juba läbi waadatud ja et see eelnõu tõesti kiire iseloomuga on, siis wõiks seda wõtta täna arutamisele. Siin on aga wahest üks wormiline asi puudutada. Nimelt kodukorra järele peab komisjon, kes Riigikogule eelnõu ette paneb, seletuskirja andma. Komisjoni poolt ei ole aga selles eelnõus mingisugust muudatust tehtud ja sellepärast ei oleks komisjonil mingisugust teist seletuskirja ette panna, kui just seesama seletuskiri, mis Wabariigi Walitsuse poolt on ette pandud. Kui nüüd Riigikogu leiab wõimaliku olewat selle teadaandega leppida, et rahaasjanduse komisjoni seletuskiri seesama on, mis Riigikogu liigetele on juba paljundatult kätte saadetud, siis ei oleks mingisugust wormilist takistust selle seaduseelnõu arutamiseks. Ma teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu tänasesse päewakorda wõtta, nimelt enne wiimast päewakorra-punkti, s. o. enne üüriseaduse eelnõu.

P. Keerdo (is.): Panen ette esimeseks päewakorra-punktiks wõtta komisjoni täiendawad walimised.

A. Oinas (sd.): Palun esimese päewakorra-punkti all tähendatud walimist*) päewakorrast ära wõtta.

Juhataja A. Kerem: Enam ettepanekuid ei tehta. Nii on järgmised ettepanekud päewakorra muutmise kohta tehtud: 1) juhatuse poolt wõtta päewakorda haiguste wastu ja emade kinnitamise seaduseelnõu; 2) rkl. hra Wirma poolt seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekandmise kohta teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwest erakorraliste kulude eelarwesse — rahaasjanduse komisjoni ettepanek, 3) rkl. Keerdo poolt esimeseks päewakorra-punktiks wõtta komisjoni täiendawad walimised ja 4) rkl. hra Oinas'e poolt — jätta praeguse päewakorra esimene punkt wälja. Ma panen kõige pealt hääletamisele ettepanekud uusi punktisid päewakorda wõtta. (Hääletatakse juhatuse ettepanekut.) Wastu ei ole keegi, sellega on juhatuse ettepanek wastu wõetud. Edasi tuleb hääletamisele hra Wirma ettepanek. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seega on see ettepanek wastu wõetud. Siis tuleb hääletamisele rkl. Keerdo ettepanek. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Seega on see ettepanek wastu wõetud. Wiimasena tuleb hääletamisele hra Oinas'e ettepanek. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Edasi panen hääletamisele päewakorra-punktide järjekorra. On ettepanek tehtud rkl. Keerdo poolt ettepanek komisjoni täiendawad walimised esimeseks päewakorra-punktiks wõtta. Kui see ettepanek wastu wõetakse, siis ma loen, et juhatuse ettepanek soowitakse asendada teiseks päewakorra-punktiks. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Rkl. hra Wirma poolt oli ettepanek tehtud seaduseelnõu 10-miljonilise teedeministeeriumi eelarwe kohta asendada eelwiimaseks päewakorra-punktiks, s. o. wäljajagatud päewakorra 10 ja 11 punktide wahel. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega

*) Riigikontrolli esitis walida riigi kontrollnõukogu liikmeks õigusteadlane Aleksander Kann.

on see ettepanek wastu wõetud. Sellega on päewakord kindlaks määratud.

2. Juhatuse teadaanne Riigikogu esimehe O. Strandman'i lahkumise kohta.

Enne, kui päewakorra arutamisele minna, on mul au Riigikogule järgmist teadaannet ette kanda. Riigikogu nimele on Riigikogu esimehe hra Strandman'i poolt järgmine teadaanne sisse antud: „Sellega on mul au Riigikogule teatada, et ma Riigikogu esimehe ameti maha panen. Tallinas, 8. nowembril 1921 a.“

3. Juhatuse teadaanne rkl. J. Anderson'i ja J. Parinback'i tagasiastumise ning uue kandidaadi kohta.

Peale selle on Riigikogu Juhatusesele järgmine teadaanne tulnud: „Riigikogu Juhatusesele, et Riigikogu liikme wolitused maha panen. Rkl. J. Anderson.“ Sama rühma ja nimekirja järgmine kandidaat on ka teada annud, et „Panen Riigikogu liikme wolitused maha. E. I. S. T. P. Wirumaa kandidaat J. Parinback“. Riigikogu Juhatus on järgmisele kandidaadile kutse saatnud sellesama rühma nimekirja järele — nimelt W. Oras'ele. Peale selle palun herra sekretääri seaduseelnõud ette kanda, mis Riigikogu Juhatusese poolt wastawatesse komisjonidesse on antud.

4. Juhatuse teadaanne komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär **A. Tupits** (loeb): 1) Seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekandmise kohta teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse — rahaasjanduse komisjoni.

2) Tööstuse sõjawäekohustuse seaduseelnõu — riigikaitse ja rahaasjanduse komisjonidesse.

3) Maakonna ja linnakoolinõunikude palgaseadus — hariduskomisjoni.

4) Määruseelnõu Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. III. 1920 a. wastu wõetud määruse maakonna ja linna koolinõunikude kohta §§ 5, 6, 7 muutmiseks — hariduskomisjoni.

5) Teedeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude lisaeelarwe maanteede ja sisetiste weeteede walitsuse alal 22.409.500 m. suuruses — Wabariigi Walitsusele.

6) Seaduseelnõu omawalitsuse ajutise järewalwe seaduse §§ 4 ja 5 muutmise kohta — omawalitsuse komisjoni.

5. Komisjoni täien- Juhataja **A. Kerem:** Riigikogu lähleb esimese päewakorra-punkti juure.

P. Keerdo (is.): Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma nimel panen ette riigiasutuste koosseisude läbiwaatamise komisjoni J. Piiskar'i asemele walida E. Jonas.

Juhataja **A. Kerem:** Rkl. Piiskar ei ole mitte tagasi astunud. (J. Piiskar (is.): Olen küll.) Palun kirjalikult teatada. (J. Parik (põl.) kohalt: Ei ole tarwis.) (J. Piiskar (is.) annab kirjaliku teate.) Teisi ettepanekuid tehtud ei ole. Ma panen rkl. hra Keerdo poolt tehtud ettepaneku — walida riigiasutuste koosseisude läbiwaatamise komisjoni rkl. Piiskar'i asemele rkl. Jonas, — hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on rkl. Jonas walitud. Esimene päewakorra-punkt on sellega läbi ja Riigikogu lähleb teise päewakorra-punkti juure.

6. Haiguste wastu Rahaasjanduse ja emade kinnitamise seadus. komisjoni aruandja **A. Jürman:**

Haiguste wastu ja emade kinnitamise seadus on töökaitse komisjoni poolt wälja töötatud ja Riigikogule ette pandud. Riigikogu andis selle seaduse rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks ja määras ühtlasi rahaasjanduse komisjonile kahenädalise tähtaja. Rahaasjanduse komisjon arutas seda seadust oma koosolekul ja jõudis otsusele, et see haiguste wastu ja emade kinnitamise seadus on üks suurema ja laialisema ulatusega seadustest, mis senni Riigikogus on arutatud. Silmas pidades, et sel seadusel õige kaugele ulataw tähtsus on, ei saanud rahaasjanduse komisjon seda seadust nii lühikese aja jooksul põhjalikult läbi waadata, arwesse wõttes weel seda, et sellekohane materjaal, mis seaduse tähtsust ja ulatust oleks selgitanud, täiesti puudus. Sellepärast otsustas rahaasjanduse komisjon, arwesse wõttes seda tähtsust, mis sel seadusel on, anda nimetud seadus läbiwaatamiseks alamkomisjoni. Riigikogu poolt antud tähtaeg on aga möödas ja sellepärast palub rahaasjanduse komisjon,

et täna seda seadust sisuliselt arutusele ei wõetaks, waid ilma tähtaja määramiseta rahaasjanduse komisjonile wõimalus jätaks seda seadust põhjalikult läbi kaaluda ja läbi arutada.

E. Jonas (is.): Käesolew seadus on õnnetu seadus. Teda algatati juba Asutawas Kogus, aga seal ta rändas komisjoni ja pleenumi wahel ja tema elukäik lõppes ühes Asutawa Kogu elupäewadega, ilma et Asutaw Kogu teda oleks wastu wõtnud. Nüüd on seaduseelnõu ligemale aasta aega juba Riigikogu töökaitse komisjonis arutamisel olnud ja Riigikogu poolt anti ta eelmisel koosolekul rahaasjanduse komisjoni. Nüüd leitakse jälle uus ettekääne, et rahaasjanduse komisjonil on tarwis seadust „põhjalikult“ läbi kaaluda. Kui meie nüüd hakkame iga seadust mitmes komisjonis kolmel lugemisel arutama, siis ei jõuaks ükski seadus Riigikogust wälja. Asi on siin aga selles, et töökaitse-seadustega tahetakse just sihilikult nõnda talitada, sest walitsewatel ringkondadel ei ole julgust awalikult otsekohe ütelda, et nemad ei taha makswaid seadusi muuta ja sellepärast otsiwad nad kõrwalisi teid, matawad nimelt eelnõu komisjoni, nagu seda juba Asutawa Kogu ajal tehti. Meie rühm on rahaasjanduse komisjoni ettepaneku wastu. Kui rahaasjanduse komisjonil juba selleks kaks nädalat ära kulus, et seadust alamkomisjoni anda, siis wõib enesele ette kujutada, mitu korda kaks nädalat weel aega lähleb, enne kui seadus wälja anda wõib. (J. Piiskar (is.) kohalt: Tulewaks sügiseks alles!)

Juhataja **A. Kerem:** Selle seaduse arutamise korra kohta on ettepanek tehtud seadust mitte sisulisele arutamisele wõtta, waid seaduseelnõu anda läbiwaatamiseks rahaasjanduse komisjoni ilma tähtaja määramata. Selle korra kohta wõin ma sõna anda kahele poolt ja kahele wastu. Selle ettepaneku wastu on üks Riigikogu liige sõna wõtnud, nii et ma weel, kui soowitakse, ühele sõna anda wõin. (L. Johanson (sd.) kohalt: Palun sõna!)

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku seda seadust täna esimesele lugemisele wõtta ja nimelt järgmistel põhjustel. Tun dub nimelt, et mitte selleks seadust komisjoni anda ei taheta, et teda parandada, waid siin on tegemist mingisuguse poliitilise wõttega, millele hoogu on annud see walitsuse seisukoht, mis käesolewa seaduse wastu wõetud on ja mis on põhjendatud

wist nende ettekannete peale, mis töömister herra Kukk on teinud ja millega ta ka rahaasjanduse komisjoni on tutvustanud. Herra Kukk ütles muude puuduste nimetamise juures ka, et käesolewa seaduse ulatus on suurem, kui kuskil mujal, kuid käsitab seal juures seda wana Saksamaa seadust, mis juba ära on iganenud, ilma et ta oleks tarwilikuks arwanud walitsust tutvustada asja praeguse seisukorraga Saksamaal. Kui walitsuses nüüd niisuguste wäidetega opereeritakse, siis on arusaadaw, et walitsus sellele seisukohale asub, mille juure ta tulnud on. Olgu nüüd need puudused, mis selle seaduse wastu etle toodud, kui kaaluwad tahes, siiski pean siin konsulteerima, et täiesti meelega praeguse walitsuse seljataga seiswa koalitsiooni poolt seadusesse üks puudus sisse on wiidud, mille peale walitsus iseäralist rõhku paneb. See puudus on nimelt sunduslik liit, mis kergesti wõiwat saada kommunismi pesaks. Mina pean aga tähendama, et sunduslik liit on Tööerakonna ettepanek ja ta on wiidud sellesse seadusesse praeguse walitsusrühmade enamusega. Niisama on lugu teiste küsimustega, mis seal otsustamist on leidnud. Ka seaduse konstruksioon on just enamuse tahtmisel niisugune saanud. Mis wast kõige suurem defekt, on see, et need alused ja küsimused, mis põhikiri peab käsitama, on meelega maha kriipsutatud, selle peale waatamata, et sotsiaaldemokraatide poolt ka järgmistel lugemistel seda ikka uuesti ette pandi. Sellest kõigest peab järeldama, et siin mingisuguse teadlikkusega tegemist on, kuna üks osa erakonnast komisjonis wõtab seaduseelnõu wastu, teine osa aga samast erakonnast asub wastupidisele seisukohale, põhjuseks nimetades neid „puudusi“, mis sellesama erakonna liikmed seadusesse on paigutanud. Kui nüüd see seaduseelnõu esimesele lugemisele läheb, siis on wõimalus kuulda neid seisukohti, mis nüüd rühmadel tööpoolest olemas on, kas nemad on muutnud oma seisukohta käesolewa seaduseelnõu wastu, wõi mitte; ühtlasi on ka wõimalus sel puhul kuulda otsekohe walitsuse seletust ja ma arwan, et töömistril on ka juba wõimalus olnud enesele soetada uuemaid seadusi, mis teistes maades maksawad.

Juhataja A. Kerem: Rkl. herra Johanson'i poolt on ettepanek tehtud seda seaduseelnõu esimesele lugemisele wõtta. Kodukorra põhjal wõin ma selle ettepaneku kohta kahele poolt ja kahele wastu sõna

anda. Sõnasoowijaid ei ole. Ma panen sissetulnud ettepanekud hääletamisele selles järjekorras, nagu nad tehtud. Esimesena panen ma rkl. hra Jürman'i ettepaneku (A. Jürman (põl.) kohalt: rahaasjanduse komisjoni ettepanek!) rahaasjanduse komisjoni nimel tehtud ettepaneku hääletamisele, nimelt selle seaduse sisulisele arutamisele mitte asuda, waid teda rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks jätta ilma tähtajata. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, sellega on see ettepanek enamusega wastu wõetud, ja teine ettepanek langeb iseenesest ära.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

Aruandjat pole määratud, siis wõtab wast komisjoni esimees asja seletuseks sõna.

7. Seaduseelnõu Rahaasjanduse komisjoni esimees **K. Wirma:** See mudelite maksu- seadus on Wabariigi määrade kohta. Walitsuse poolt § 12-a põhjal maksma pandud ja Riigikogu poolt ka juba kinnitatud, nõnda et see seaduseelnõu, mis komisjonis oli, ei tarwitse enam läbiwaatamisele tulla ja sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu läbi waatamata jätta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi — sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riikliku põlewkiwitööstuse juhatajate ja teenijate preemia kohta. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma:** Rahaasjanduse komisjon waatas selle Wabariigi Walitsuse poolt § 12-a põhjal maksmapandud seaduse läbi ja leidis, nagu ka siin seletuskirjas juba on tähendatud, et selles seaduses ei ole kindlasti ette nähtud, kes preemiate normid kindlaks määrab. See aga peaks seaduses kindlaks tehtud olema. Teiseks ei ole siin ära näidatud, missugustest summadest neid preemiaid maksetakse. Need kaks osa peaksid aga seaduses kindlasti ära määrata.

tud olema. Peale selle leidis rahaasjanduse komisjon, et selles seaduses, mis Wabariigi Walitsus oli maksma pannud, olid teatud normid üles loetud, mis aga mitte otstarbekohased ei ole. Rahaasjanduse komisjon leidis, et niisuguse normeerimisega, nagu see siin on läbi viidud, leppida ei wõi. Siin on kõik ametnikud ja teenijad mitmesugustesse liikidesse jagatud. Esimene liik saaks selle seaduse järele kunni 70% oma palgast preemiat, kuna suurem hulk osawõtjatest tööstuses tegewad olles wahest ainult 20% oma palgast wõiksid teenida. Igatahes niisugune kord, kuidas neid preemiaid jaotatakse, ei tarwitseks seaduses eneses mitte ette nähtud olla, see wõiks erimäärustega asjaoludele wastawalt ära määratud saada. Seaduses peaks kindlaks tegema ainult seda, kellel on õigus preemiaid normeerida ja missugustest summadest neid maksetakse. Neid põhjendusi arwesse wõttes teeb rahaasjanduse komisjon ettepaneku seda seadust, riikliku põlewkiwitööstuse juhatajate ja teenijate preemia kohta, kinnitamata jätta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisel. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. — rahaasjanduse komisjoni ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastu wõetud seadus sõjaministeeriumi eelarwe-summade tarwitamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma:** Sõjaministeeriumi eelarwe on niimoodi kokku seatud, et iga osa wõi peatüki peale on teatud summa sisse wõetud, mida nimetatakse ettenägemata kuludeks. Need kulud esinewad § 9 all. Selle paragrahwi tegeliku tarwitamise juures on nähtawale tulnud asjaolu, et ei ole selge, kas sõjaministeerium tohib neid summasid, mis § 9 all, tarwitada jookswate kulude katteks. Et asi selge oleks, wõiks ühe näituse tuua. Sõjaministeerium ostab teatud osa saapaid; kui aga need saapad wahepeal kallimaks on läinud, kui eelarwe kokkuseadmisel nende eest maksta kawatseti, siis tekib küsimus, kas wõiks selle kallimaks läinud osa wõtta § 9-dast, tähendab, ettenägemata kuludeks määratud summadest. Selles asjas on riigikontrolli esitajaga läbi räägitud ja nähtawasti on seal arusaamatus esile tulnud, kus juures sõjaministeerium arwamisele tuli, et puuduwat osa ei tohtiwat wõtta § 9-dast, ettenägemata kuludeks määratud summadest. Rahaasjanduse komisjon asja läbi kaaludes leidis, et sõjaministeeriumil on täieline õigus seda summat ettenägemata kuludeks wõtta. Riigikontrolli esitaja oli asja arutamise juures ja ei eitanud seda seisukohta, järjelikult kaob see takistus. Teine küsimus on aga see, kas sõjaministeerium tohib ettenägemata kulusid, mis ühes peatükis on üles wõetud, teise peatüki kulude peale tarwitada. Et asi selge oleks, toon jälle ühe näituse: warustuswalitsuse peatükis on üles wõetud 10 miljoni ettenägemata kulusid ja küsimus seisab selles, kas tohib sõjaministeerium seda 10 miljoni üle kanda ühte teise peatüki, näituseks peatüki, kus on esituskulud. Komisjon arwab, et niisugust õigust ühelgi ministeeriumil ei ole, ega tohigi olla, ja kui niisugust ülekanmist teha waja, siis seda peab seadusandlikus korras tehtama. Sõjaministeeriumile on § 12-a põhjal maksmapandud seaduse järele luba antud oma ettenägemata kulusid ük-kõik missugusesse peatüki paigutada, kuid rahaasjanduse komisjon arwab, et seda luba ei wõiks sõjaministeeriumile anda, nagu seda ei ole teistel ministeeriumidel. Sellepärast otsustas rahaasjanduse komisjon Riigikogule ette panna seda § 12-a põhjal maksmapandud seadust kinnitamata jätta.

Sõjaminister **J. Soots:** Lugupeetud rahwasaadikud! Eelarwe on seadus, aga ta on natukene teistsugune, kui teised seadused, mis peaks täpipealt täidetud saama. Eelarwega aga seda teha ei saa, ehk olgu siis, kui seda kunstlikult tehakse. Nõnda sünnib asi ka wanades riikides, kus eelarwe aastate jooksul juba wälja on arenenud, isegi mõista siis ka meil, kus esimest korda eelarwe on kokku seatud. Selleks on sõjaministeeriumil ka oma põhjused. Aasta jooksul tuleb wahest nekrutite wõtmise aeg, kus korruga mitusada inimest rohkem ehk vähem wõetakse, kui ette oli nähtud. Rahakurs langeb ehk tõuseb, tarbeainete hinnad ka tõusewad ehk langewad, ja sellest oleneb, et eelarwet täpipealt täita ei saa. Nagu aruandja juba ütles, on sõjaministeeriumi eelarwe tegemise ajal need kõikumised arwesse wõetud ja nende reguleerimiseks tarwilised summad, ettenägemata kulud, peatükk 9

alla paigutatud. Kui eelarwe wastu wõeti, siis tehti eelarwe lõpul märkus, mis „Riigi Teatajas“ nr. 67/68 ära on trükitud ja mis nõnda kõlab: „Eelarwetes ettenähtud krediitide tarvitamine on lubatud ainult „Riigi Teatajas“ awaldatud paragrahwide ning punktide piirides ja ülejääkide ülekandmine teistesse on keelatud.“ Kui niisugune märkus on olemas, siis on selge, et Wabariigi Walitsusel ei ole õigust § 9 nimetatud ettenägemata kulusid teistesse paragrahwidesse üle wiia. Pean tähendama, et see ülewiiamise küsimus tuli päewakorrale siis, kui sõjaministeeriumi staafisid muudeti, nimelt, tehnilisi wäeosasid suurendati jalawäe kulul. Sellepärast tuli eelarwe peatükkidega nõnda wälja, et ühes peatükis, ütleme näituseks, et jalawäe palkadest jääb üle ja suurtükiwäes tuleb puudu. See tuleb sellepärast, et eelarwe on kokku seatud selle sõjawäe koosseisu järele, mis eelarwe wastu wõtmise ajal oli, mis aga praegu aja nõuete järele mitmeti muutunud on. Sellepärast oleks tarwilik, et summad, mis ühes peatükis üle jääwad, wõiksid teises peatükis, kus puudus tuleb, ära tarwitatud saada. Sellest seisukohast wälja minnes arwas Wabariigi Walitsus tarwilikuks maksta panna seadust, et oleks wõimalik erakorralistel juhtumistel eelarwes määratud ettenägemata summad ühest peatükist teise kanda. Et sõjaministeerium mitte omawoliliselt talitama ei hakkaks, sellepärast nähti ette, et ta peab nõusolekut küsima rahaministeeriumi ja riigikontrolli käest, see tähendab Riigikogu esitaja käest. Ma arwan, kui riigikontroll leiab, et sõjaministeerium mitte õieti ei talita, siis võib tema raha tarvitamist seisma panna. Igakord uute seadustega krediitide tarvitamise kohta esinemine raskendaks tööd ja selle jaoks peaks mitu uut ametnikku ametisse panema, et neid seadusi wälja töötada. Sõjawäeosade koosseisude muutmise on käesolewa seaduse tarwiduse wälja kutsunud ja sellepärast toetab Wabariigi Walitsus oma endist ettepanekut ja soowib, et see mitte ei saaks tagasi lükatud, nagu seda rahaasjanduse komisjon on teinud. Siin ei ole mingisugune põhimõtteline, waid puht praktiline küsimus otsustada, kuid siiski luuakse selle tagasilükkamisega niisugune õhkkond, kus raske oleks üle pääseda, kui mõni põhimõtteline küsimus üles tekiks.

K. Wirma (sd.): Sõjaminister ütles: et see olla esimene eelarwe ja sellepärast olla selles niisugune wõimatu seisukord,

et teda tarwitada ei saa ja on arusaadaw, et seal wastawaid parandusi tuleb teha. Sellel puhul pean ütleva, et wormiliselt on see küll esimene eelarwe, millest meie siin räägime, tegelikult on see aga kolmas. Kui sõjaminister oma arhiwidest järele waataks, siis leiaks ta seal endisi ees. Wahe kolmanda ja esimese ja teise wahel on just see, mida herra sõjaminister tahab ära muuta, nimelt selle kolmanda eelarwe järele on tarwis käia, kuna esimese ja teise juures see tarwilik ei olnud, sest seal oli see wabadus, mida nüüd sõjaminister kolmanda eelarwe kohta maksta soowiks panna. Kolmanda eelarwe juures peaks aga asi niisugune olema, et tema järele peaks katsutama käia. Kui see wõimatu on, siis tuleks wastawate seletuste ja ümberpaigutamise seadustega esineda. Analoogiliselt sõjaministeeriumile wõiks ka posti-peawalitsus ettepanekuga esineda, et waadake, meil jäi palkadest ja postiweost ja muust kuludest natukene raha järele ja sellega ei teeks meie riigile kahju, kui ülejäänud rahaga raadiojaama ehitame. Niisuguse seisukohaga ei saa eelarwe kokku seadjad ja summade tarvitamise järelewalwajad leppida, sest see wõtab eelarwe kokkuseadmiselt ja tema kinnitamiselt mõtte ja kontrollilt wõimaluse seda kontroleerida. Eelarwe peab olema niisama kui seadus, mille wastu ei wõi eksida ja talitada, kuidas meele tuleb.

On weel üks huwitaw osa selles seaduses, mis Wabariigi Walitsuse poolt on maksta pandud. Selle järele wõidakse ümberpaigutusi teha ja summasid kulutada sõjaministri, rahaministri ja riigikontrolli nõusolekul. Tegelikult tuleks sellest niisugune asi wälja, et kui summade tarvitamises midagi iseäralikku juhtub, siis wõidakse ütelda: „Riigikontroll oli asja otsustamise juures ja ei oskanud midagi ette näha.“ See on süü weeretamine riigikontrolli peale, kes midugi mõista, mitte kõikteadja ei wõi olla ja siis ka wastutust ei wõi kanda. Üleüldiselt ei ole otstarbekohane, et ametkonnad wastutust riigikontrolli peale saaksid weeretada, waid iga ametkond peab iseseiswalt wastutust kandma. Ja ka sellest seisukohast wälja minnes otsustas rahaasjanduse komisjon seda seadust Riigikogule tagasilükkamiseks ette panna.

Sõjaminister J. Soots: Herra aruandja tähendas, et sõjaministeeriumil olla kolmas eelarwe. See on õige posti ja telegraafi peawalitsuse kohta. Sõjaminis-

teeriumil oli aga hoopis teine organisatsioon läinud aastatel, kui praegu, nimelt sõjaaegne organisatsioon, mida praegusega kuidagi võrrelda ei saa. Sõjaministeeriumi eelarwe on ikkagi esimene, räägitaagu nii palju kui tahes. Ma saaks rahwaesituse wastuseisemisest aru, kui mina oleks nõudnud uusi krediite. Mina ei ole neid mitte nõudnud, kuna teised ministeeriumid seda on teinud. Mina ei tule mitte üksnes selle eelarwega välja, mis minule on antud, waid kui minule lubatakse ettenägemata kulusid ühest peatükist teise üle wiia, siis jätan weel üle kunni paarikümne miljonini.

J. Wain (sd.): See asjaolu, et uusi summasid ei nõuta, ei ole weel küllalt põhjuseks, et ministeerium võiks eelarwes nimetatud summadega omapead talitada. Herra sõjaminister ütles, et ta oma eelarwes mitukümmend miljoni üle jätab, sellest peab järeldama, et eelarwe küllalt rohkelt on kokku seatud. Ka eelarwe arutamise puhul pidid tunnistama need, kes selle töö juures olid, et sõjaministeerium paljude niisuguste väljaminekutega esines, millede kohta õiget otsa kätte ei saadud. Juba eelarwe arutamise juures juhtisin ma tähelpanu niisuguste kulude peale, mida kaugełtki otstarbekohasteks ei võidud tunnistada. Näituseks, hakałi mõnes kohas maja ehitama, ei lõpetatud aga mitte, teises paigas ehitati isegi seinad üles, jäeti aga katus peale panemata, ja, wõib olla, et oli weel mingisuguseid muidki ehitusi, mida mitte ei lõpetatud. Kui meie nüüd annaksime sõjaministeeriumile wõimaluse sel puhul, kui tal mitukümmend miljoni ülearust raha, seda kulutada seal, kus ministeerium ise heaks arwab, siis wõib see raha tõesti kulutatud saada niiviisi, et seda Riigikogu ega ka isegi wäikene osa rahwasaadikuid heaks kiita ei saa. Kui meil sõjawägede ümberpaigutamise tõttu oleks tarwis eelarwe-summasid ühest kohast teise üle kanda, siis oleks see ju üsna lihtne. Herra sõjainistri käsutada on hulk ametnikka, ja kirjaoskawaid ametnikka, kes wõiks tosinate kaupa seletuskirju kirjutada, kui palju ja missugused wäeosad on ühest kohast teise paigutatud ja see oleks üsna lihtne rehkendamine. Nii et see põhjendus selle õiguse nõudmise juures küllalt mõõduandew ei ole. Kui aga tahetakse ühele ministeeriumile sarnast õigust anda, siis antagu juba Wabariigi Walitsusele ümmargused summad tarwitada ja siis ei pruugiks sugugi Riigikogu siin üksikute

ministeeriumide miljonid ega miljardid wastu wõtta. See oleks aga parlamendi õiguse kärpimine ja ma ei soowiks mitte, et Riigikogu selle peale wälja läheks.

Sõjaminister J. Soots: Kui rkl. herra Wain ütles, et antagu siis walitsusele kõik raha kätte, siis arwan mina, et herra Wain'il ei ole kõigest sellest seadusest küllalt selget pilti, ega kujuta ta omale ette selle eelarwe protsentide suurus. Eelarwes on 99 protsenti broneeritud ja meil on jutt ühest ainukesest protsendist, kuidas teda wiia ühe peatüki alt teise. Arwan, et see ülewõimine eelarwe üleüldist kuju ei muudaks. 1 protsent on ikkagi niisugune peensus, mida iga peremees peaks wõima tarwitada. On peremehel õigus rubla anda, siis peab temal ka õigus olema 99 kopikat ehk ka 1 rubla 1 kopikas anda, nii kuidas olud nõuawad, sest muidu ei saa tema oma majapidamist korraldada.

J. Wain (sd.): Nojaa, nüüd saawad Riigikogu liikmed aru, et jutt on peensustest, aga mitte sõjawäeosade ümberpaigutamisest. Siit näeme, et herra sõjainistri kahe seletuse osad üks teisega mitte kokkukõlas pole.

Sõjaminister J. Soots: Aga peensused on wälja kutsutud sõjawäeosade ümberwormeerimistega.

Juhataja A. Kerem: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud, et seda seadust kinnitamata jätta. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamuslega on rahaasjanduse komisjoni ettepanek wastu wõetud.

Järgmine päewakorrapunkt on: Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigi 1921 a. eelarwe erakorraliste kaubandus-tööstus- ja teedeministeeriumide kulude-eelarwe suurendamise kohta — rahaasjanduse komisjoni esitis. Et aruandjat kohal ei ole, läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juure.

10. Seaduseelnõu Rahaasjanduse kaubandus-tööstuskomisjoni arutusministeeriumi andja O. Amberg: 1921 a. kulude-eelarwe muutmise asjus I lug. Kui tänawu suwel juuni- ja juulikuus eelarwe täna wõeti, siis määrati erakorralisteks kuludeks kaubandus-

tööstusministeeriumile 120 miljoni marka. Need 120 miljoni marka said määratud operatsiooni kuludeks kütteainete keskkomitee jaoks metsaeksploatsiooni ning turbatööstuse tarwis. Sel ajal sai soowiawaldusi tehtud, et metsade hävitamine ei peaks mitte nii edasi kestma, nagu ta seniajani on kestnud, waid et peaks teiste kütteainete peale üle minema. Üheks kütteaineks on meil ka, nagu teada, turwas. Meil on suured turbarabad riigi päralt. 1922 a. on walitsusel kawatus suuremat turbatööstust sisse seada ning nende eeltööde jaoks juba on määratud walitsus 40 miljoni marka. See 40 miljoni läheb eeltööde peale ja nimelt kraawide kaewamiseks turbarabadesse, masinate muretsemiseks ja turbapresside ostmiseks. Eelarwest oli 120 miljoni marka kahte paragrahwi ära jaotatud, nimelt puudewedamise operatsioonideks oli määratud 100 miljoni ja 20 miljoni oli määratud turbatööstuse jaoks. Et nüüd walitsusel wõimalus oleks ühest paragrahwist teise üle wiia, nimelt vähendada § 1 ja suurendada § 3 40 miljoni marga wõrra, siis leidis rahaasjanduse komisjon, et walitsusele siin wastu tulema peab ja sellepärast teen ma ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta ja teisele lugemisele üle minna.

Juhataja A. Kerem: Ma eksikombel nimetasin, et Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure, õieti jäi üks päewakorra-punkt waele, sest et aruandja saalist puudus, nii et praegu on meil arutusel seitsmes päewakorra-punkt.

Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on komisjoni ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure.

11. Riigiteenijate ametsõitude tasu-seadus I lugem. Rahaasjanduse komisjoni aruandja Chr. Kaarna:

Riigiametnikkude ja -teenijate ametsõitude ja päewarahade tasumäärasid on rohkem kui üks kord muudetud. Wiimane sellekohane muudatus wiidi läbi walitsuse otsusega 4. aprillil § 12-a põhjal. Kuid ka see wiimane walitsuse poolt maksmapandud määrus ei ole mitte küllalt otstarbekohane, waid ta on wõimaldanud kõigis ametkondades rahulolematust ja wäärnähtusi. Kõige pealt selgus juba sel puhul, kui täiendatud raha-

asjanduse komisjon eelarwe läbiwaatamise tööd tegi, et päewarahade normid wõrdlemisi kaunis kõrged on, sealjuures aga ei ole ette nähtud tarwilikka määrusi selleks, kuidas kindlamat kontrolli pidada selle üle, et päewarahasid mitte üle määra ei tarwitataks, ametsõitudes mitte asjata ette ei wõetaks ja liiga pikaks ei wenitataks. Sellelt seisukohalt wälja minnes, wõttis Riigikogu käesolewa aasta eelarwet kinnitades soowiawalduse wastu, milles walitsusele ette pannakse wõimalikult kiires korras uue seaduseelnõuga esineda, mis wõimatuks teeks need esile tulnud wäärnähtused. Käesolew seaduseelnõu püüab neid wäärnähtusi kõrwaldada. Peasjalikult muudetakse endist eelnõu kahes osas. Esiteks, vähendatakse päewarahade normi. Enne oli see üks kahekümnendik ametniku kuupalgast, arwates 12 astmest. Nüüd muudetakse see norm ühe kahekümnendiku peale ametniku kuupalgast. Teiseks, makswas seaduses on neli liiki olemas, mille järele ametnikkudele päewaraha maksetakse. Käesolewas eelnõus on kuus liiki ja ühtlasi on üksikasjalisem liigitamine ametsõitude kestwuse ja nende iseloomu järele läbi wiidud. Ühtlasi püüab see eelnõu kõrwaldada üleliigsete päewarahade saamist neil juhtumistel, kui ametsõidud mitte iseäraliste kuludega seotud ei ole ja sel otstarbel jäetakse walitsusele õigus ametnikkudele, kellel on alalised sõidud oma ametitegewuse piirkonnas, kindlat tasu kuuwiisi ära määrata. Edasi tehakse wõimatuks täit päewarahade tasu saada neil juhtumistel, kui riigiametnikud tarwitawad wäljasõitudel riigi poolt ülewalpeetawaid korterid, mis maal mitmes kohas juba olemas on ja wagunid öömajaks.

Kõneldi weel sellest, et päewarahade normid ei peaks tõusma wastawalt ametnikkude palgale. Kuid see seisukoht leiti mitte wastuwõetaw olewat, peasjalikult sellepärast, et inimesed müüwad oma tööjõudu nii ühel kui teisel juhtumisel, ja kes ametisse astudes omale rohkem palka nõuab, oma teadmiste, tööskuse ja wäärtuse järele, see nõuab sedasama ka ametsõitude puhul. Rahaasjanduse komisjon wõttis selle seaduseelnõu wastu ja komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni aruandja ettepaneku, seda seadust I lugemisel wastu wõtta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda.

Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

12. Seadus Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku aineline kindlustamise määruse muutmise kohta I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **A. Schulbach:** 10. detsembril 1920 a. arwas Asutaw Kogu heaks Jaan Poska suuri teeneid Eesti riigi wastu silmas pidades, tema järelejäanud perekonnale pensioni määrata. Pensioni põhisuurus määrati 3.000 Eesti marga peale kindlaks. See wastas selleaegsele Asutawa Kogu liikme põhipalgale. Ühtlasi oli määruses öeldud, et sellele põhipensionile elukalliduse lisaraha neilsamadel alustel juure arwatakse, nagu seda makstakse riigiteenijatele. Wahepeal on aga kõik palgad muudetud ja kõrgendatud, aga kadunud riigimehe Poska perekonna pensionis ei ole suurendamist mitte olnud, waid see pension on isegi vähenenud, nimelt sel põhjusel, et pensioniseaduse maksmapanemisel elukalliduslisa arwati 130 protsenti, kuna maikuu seaduse põhjal praegu elukalliduslisa ainult 80 protsenti suuruses arwatakse; sellega on määratud pension märksa vähenenud ja et teda kokkukõlasse wiia makswate palgamääradega, selleks on tarwis pensioniseadust muuta. Seadus on Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud ja töökaitse komisjoni poolt läbi waadatud ja heaks kiidetud. Komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

J. Wanja (kom.): Kui tarwis on mõne rikkama wõi jõukama tulewiku kindlustamist, siis töötab meie riigi seadusandline aparaat niisama kiiresti, kui kaitsepolitsei auto, kui ta töölisi taga ajab, et neid Rahumäele tulewiku kindlustamiseks wõiks saata. Nüüd asub komisjon sellele seisukohale, et Poska perekonnale tuleb abi anda mitte tema waesuse, waid herra Poska teenete pärast. Neid teeneid wõib temal ka olla, sest, minu teada, oli herra Poska peaaegu oma terve eluaja Wene tsaaririigi teenistuses. Kerenski walitsuse ajal Eesti kubernerina noomis tema Tallinna linnawolikogu, kui see omi protokolle teile nii armsas Eesti keeles kirjutada tahtis, Poska ütelse järele Eesti murrakus. (Kohapeal wahelhüded.) Mina arwan, et tsaariwalitsusel

oleks rohkem õigusi tema tulewiku kindlustada, kui meil, kelle riiki ta paar aastat tööpuudusel teenis. Meie oleme kindlasti selle wastu, et wahet tehakse seaduse loomisega rikaste ja waeste wahel. Esimeste juures töötatakse seadused kiires korras wälja, kuna aga waeste juures nende tulewiku kindlustatakse ainult türmid, puuduse ja nälja kaudu. Ma tahaks küsida, missuguseid teeneid oleks teie wõinud kätte saada, kui teie oma paradiisi kindlustasite, kui teil mitte töölisi käsutada ei oleks olnud. Töölise suhtes otsite teie aga § 102 wälja, ajate töölisi autoga taga mööda mõisawäljasid, topite neid türmi ja käite nendega ümber, kui isamaa äraandjatega. (Koha peal wahelhüded.) Ma soowiksin, et töölise jaoks nende töowõimetuse puhul ka wastaw seadus saaks wälja töötatud ja mitte niisuguseid wahesid tehes, nagu seda praegusel juhtumisel näeme. Meie rühm saab selle seaduse wastu hääletama.

Juhataja **A. Kerem:** Ettepanek on tehtud seda seadust I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

13. Määrus töö- ja hoolekandeministeriumile 64.800-margalise lisakrediidi määramise kohta pensioni maksmiseks Jaan Poska perekonnale I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Eelmiseks päewakorrapunktiks olewa seadusega, mis esimesel lugemisel wastu wõetud, on töö- ja hoolekandeministeriumil wäljaminekuid 64.800 marka enam, kui eelarwes ette nähtud. Sellekohase lisakrediidi nõudmisega on walitsus esinenud. Rahaasjanduse komisjon on selle nõudmise läbi kaalunud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ma ettepaneku seda lisakrediidi määrust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem:** Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see määrus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb 6. päewakorrapunkti arutamise juure tagasi, sest wahepeal on komisjoni aruandja saali ilmunud.

14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuõetud seadus riigi 1921 a. eelarwe erakorraliste kaubandus-töösutus- ja teedeministeeriumide kulude eelarwe suurendamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Laidoner**: Lugupeetud rahwasaadikud! Selle seaduse sisu on „Riigi Teatajas“ välja kuulutatud ja sellega kõigile teada. Lühidalt seisab tema selles, et teedeministeeriumile on lubatud erakorralist

krediiti 31.800.000 marka. Seda krediiti oli tarwis järgmisteks otstarbeteks: 1) kaubandus-tööstusministeeriumi alal — kraanade ostmiseks 21.000.000, uue läänemuuli kordaseadmiseks 9.800.000, kahe terawilja wäljalaadimise elewaatori ehitus 1.000.000 mrk.; 2) teedeministeeriumi alal raudtee ehitus a) läänemuulile 700.000, b) elewaatori ja Baikowi kallastele 2.000.000 ja elewaatori kordaseadmiseks 190.000 marka. Silmas pidades, et meie riigi majanduselus transiitkauba läbikäik suure tähtsusega on, on tarwilik, et kaubalaewade korraldus meie sadamates saaks niiwiisi organiseeritud, et maksud ja ladudepuudus mitte ei takistaks transiidi läbikäiku meie sadamate ja raudteede kaudu. Tallinna sadama kordaseadmise täiendamise ja ajakohaste abinõudega warustamise tarwidus on wististe niiwõrd selge, et seda siinkohal weel põhjendama hakata ülearune oleks. Eelarwe juures oli ette nähtud, et läänemuuli töö lõpetamine tulewal aastal saab olema ja sellega saawad wõetud tarwilikud summad tulewa aasta eelarwesse üles. Nüüd on esinenud teedeministeerium nõudmisega, et krediiti weel sel aastal awada. Peale selle oli weel tarwis raudteed ehitada Baikowi sillale. Edasi on üles wõetud 190.000 marka, missugune summa tarwis läheks elewaatori kordaseadmiseks ja parandamiseks.

Rahaasjanduse komisjon leidis, et need etteõtted tingimata tarwis on läbi wiia. Ühes sellega awaldas rahaasjanduse komisjon soowi, et kaubaladude korraldus meie sadamates transiidi läbikäiku ei takistaks. See soowiawaldus käib järgmiselt:

„Silmas pidades, et meie riigimajanduselus transiitkauba läbikäik suure tähtsusega on, awaldab Riigikogu soowi, et kaubaladude korraldus meie sadamates saaks niiwiisi organiseeritud, et maksud ja ladude puudus mitte ei takistaks transiidi läbikäiku meie sadamate ja raudteede kaudu.“

See soowiawaldus wõeti wastu sellepärast, et meil wõetakse transiidi läbikäimise juures maksusid kahe asutuse poolt, nimelt sadamawalitsuse ja raudteewalitsuse poolt. Wene nõukogude kaubanduslikud esitajad on juba tähendanud selle peale, et raudtee on oma poolt kõigiti maksusid wõhendanud, et meie transiit wõiks wõistelda teiste riikide transiidiga, kuna selle wastu sadamamaksud meil wõrdlemisi kõrged on. Et meie wõistluswõimulised wõiksime olla, sellepärast arwas rahaasjanduse komisjon, et mõlemad ülemalnimetatud asutused ühtlaselt töötaksid. Pealegi tuleb siin silmas pidada, et meie naabrimaad: Soome ja Läti, kõik selleks teewad, et transiidiwedu wõimalikult rohkem omale saada. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja **A. Kerem**: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud ja seadus kinnitatud. Edasi panen hääletamisele rahaasjanduse komisjoni soowiawalduse. Palun neid, kes soowiawalduse poolt on, käed üles tõsta. Tänan. Kes wastu? Wastu ei ole keegi, sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

15. Seaduseelnõu kaitsewägedesse puutuwate sõjawäe seaduste ja määruste wäljandmise korra kohta põhiseaduse § 81 põhjal I lug.

Riigikaitse komisjoni aruandja **J. Laidoner**: Lugupeetud rahwasaadikud! Riigikaitse komisjoni nimel on mul au järgmist ette kanda. Eesti wabariigi põhiseaduse § 81 põhjal on Wabariigi Walitsusel

õigus välja anda eriseaduses ettenähtud alustel ja korras kaitsewägedesse puutuwaid seadusi ja määrusi. Senni sarnast seadust, mis põhiseaduse § 81 ette nähtud, weel välja antud ei ole. Praegu ei ole meil asutust, kes wõiks sõjawäe sisesse elusse puutuwaid seadusi ja määrusi välja anda ja kinnitada. Weneaegsed seadused, nõndanimetatud „Свод военных постановлений“ ja „Свод морских постановлений“ on välja antud suure riigi sõjawäe jaoks, nii et nad meie wäikse riigi sõjawäele ei kõlba. Nagu sõjaministeeriumi esitajad seletasid, on nende seaduste ja määruste ümbertöötamine käsil. Läbi waadates seda, mis sisaldab „Свод военных

постановлений" ja „Свод морских постановлений" näeme, et kõik need seadused ja määrused puudutavad sõjawäe sisemist elu, peale nelja raamatu, mis kohtupidamise kohta käiwad. Riigikaitse komisjoni arwamise järele peaks sõjawäe kohtupidamisesse puutuwate seaduste muutmise ja täiendamine sündima seadusandlikul teel Riigikogu kaudu, kuna sõjawäe korraldust ja tegewust käsitawate seaduste ja määruste muutmise ja täiendamine Wabariigi Walitsuse wõimkonda kuuluks. On arusaadaw, et ainult Riigikogu kaudu wõiks muuta ja täiendada sõjawäe teenistuse kohustuse seadust, see mis Wene seaduse kogus on „Устав о воинской повинности" nime all tuttaw. Seda silmas pidades, on ka praeguesitatud seaduseelnõu wälja töötatud ja selles eelnõus on olsekohe ära tähendatud seadused, määrused ja määrustikud, missugused tuleks Wabariigi Walitsusel kinnitada ja missuguste seaduste wäljaandmine, muutmise ja täiendamine jääks Riigikogu kätte. Peale selle on weel selles seaduseelnõus ette nähtud, missugused määrused peaks saama Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud, nagu: rahu- ja sõjaaegsed koosseisud, kaitsewägede palganormid, sõjaametkondadele antud juhtnõõrid, siis ohwitseride ülendamine, alandamine, kaitsewäe ülemate kohtade peale nimetamine, kaitseliidu korraldus ja sõjawäe otstarbekohane õpetamine. Ühes sellega on aga ka selles seaduseelnõus ära tähendatud, kunas ja kuidas tuleb krediitisi nõutada — et see sünniks lubatud korras. Peale selle on weel ette nähtud, missugused nendest Wabariigi Walitsuse õigustest läheks sõjakorrald kaitsewägede ülemjuhatajale üle, missugune amet meie põhiseaduses on ette nähtud.

Wene seaduses oli ette nähtud sõjanõukogu, kui osalt seadusandline asutus, mida meie põhiseadus aga mitte ei luba. Kui meie selle seaduse juure jääme, siis jääks meil ülepea sõjanõukogu, kui niisugune, ära. Riigikaitse komisjon arwas aga, et peab olema niisugune asutus, kus tingimata küsimused, mida Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks tahetakse ette panna, saaksid asjatundjate poolt läbi arutatud. Sellepärast on see asutus — sõjanõukogu — kui nõuandew asutus seaduses ette nähtud. Sõjanõukogu liikmed määrab ära Wabariigi Walitsus ja peale selle on ette nähtud selles nõukogus kaks esitajat — üks riigikaitse komisjonist ja teine rahaasjanduse komisjonist. Need muidugi peaksid saama walitud nende komisjonide poolt.

Mis puutub sõjawäeseaduse wäljakuulutamise korrasse, siis peab tähendama, et nende wäljakuulutamine üleüldises korras „Riigi Teatajas" tekitaks raskusi. Nagu tähendasin, oli Wenemaal iseäraline seaduste wõi määrustikkude kogu, kust neid seadusi tarbekorral kergesti wõis üles leida, sellepärast arwas komisjon, et meil wõiks neid seadusi wälja kuulutada „Riigi Teatajas", kuid erinumbri all pealkirja all „Seadused ja määrused kaitsewägedele". Seda tarwidust tuleb toonitada sellega, et neid määrustikkusid ja määrusi ja juhtnõõrisid saab õige palju olema, ja kui nad on „Riigi Teatajas" üleüldisesse numbritesse paigutatud, siis on neid wäga tülikas üles otsida. Iseäranis saab sõjaaajal tarwidus korralise määruste kogu järele õige suur olema, sest siis juhtub kergesti, et mobilisatsiooni tagajärjel wilunud ja seaduse tundjate ametnikkude asemele saawad nimetatud lihtsad kirjutajad, kes kõiki seadusi mitte ei tunne.

Siis on weel ette nähtud, et mõned seadused ja määrused jäetakse wälja kuulutamata, nimelt sellepärast, et neid tahetakse salajas hoida. Riigikaitse komisjon toonitas aga seda, et sagedasti satuwad ametnikkude teadmatuse pärast mittesalajased seadused ja määrused — salajaste hulka, kuna salajased ümber pöördult awalikkuse ette satuwad. Sellepärast on ette nähtud, et ainult need seadused ja määrused wõiwad salajasteks arwatud saada, mis sõjanõukogu poolt selleks on tunnistatud. Neid seadusi ja määrusi peab ilma wälja kuulutamata alal hoidma. See oleks kõik selle seaduse sisu. Selle seaduse tarwidus on praegusel silmapilgul wäga suur ja elu nõuab niisugust eriseadust, ilma milleta meie sõjawäekorraldus seisaks, nii ütelda, kiwinenud wõi surnud punktis. Meil ei ole niisugusi asutusi, kes kõiki neid seadusi, määrusi ja määrustikka wõiks wälja anda ja kinnitada, sest oma sisu poolest ei käi nemad, kui ühe ametkonna korraldused, Riigikogu seadusandlise korra alla. Seda silmas pidades, teen riigikaitse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: On ettepanek tehtud seda seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta. Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on wäheamus. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

16. Seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekandmise kohta teedeministeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma:** Läbi käies meie telegraafiliste, nii ütelda, wahenditega, wälisriikidega, selgub, et meie tehniliste abinõudega, on meie riigil kaunis suuri kulusid wälja anda wäliswaluutas. Lugu on nimelt niisugune, et kui meie tahame, näituseks, Prantsusmaale ehk Inglismaale telegrammi saata, siis on tarwis seda telegrammi meie naabriikidest läbi lasta, et wastawasse maasse jõuaks. Seda ei tehta muidugi mitte ilma tasuta, waid rahwuswaheliste lepingute järele tuleb nendele selle eest maksta ja seda maksu nimetatakse transiitmaksuks. Kui meie kokku loeme aastase läbikäigu, kui palju sõnu on läinud wälisriikidesse, nimelt kaugematesse riikidesse, mis mitte otsekohe meie naabririiigid ei ole, siis selgub, et meil wahest 30 miljoni Eesti marga suuruses, praeguse wäliswaluuta kursi järele arwates, tuleks wäliswaluutat ära tarwitada selleks, et meie maal antud telegrammid wastawasse riiki jääksid. Muidugi saadetakse ka meile telegramme sisse, kuid see waluuta, mis selle eest transiitmaksuks maksetakse, ei tule mitte meile sisse, waid meie saame ainult wäikese lõpuosa, mis kaugeltki meie poolt wäljantud transiitmaksu ei kata. Seda nüüd ühest küljest. Teisest küljest aga oleme meie wäga ära rippunud sellest, kuidas meie naabrid ka selle transiitmaksu eest meie telegramme edasi anda tahawad. Nemaad wõiwad kõiksugu nõudmisi ette panna, seal wõiwad kõiksugused takistused olla. Igatahes oleme telegrammide edasisaamise asjus ärarippunud nendest riikidest, kelle maadest telegrammid läbi lähewad. Neid majanduslisi ja tehnilisi kaalumisi arwesse wõttes, peaks selle poole püüdma, et meie nendest tingimistest rohkem ärarippumatuteks saaksime. Teiseks peame püüdma seda wäliswaluuta kulutamise auku, mis meie majanduses on, kinni toppida. Selleks ongi nüüd postiametkonna poolt käesolew seaduseelnõu esitatud. See wõimalus oleks meil siis, kui meie raadiojaame ehitame, mis wõimaldaks neid telegramme otsekohe wastawasse maasse anda, ilma et transiidimaksu maksta tuleks. Sellel oleks weel see headus, et telegrammi eest, mida meie wastawast

maast saaksime, pool osa transiitmaksust meie jaama kasuks läheks. Need sissetulekud kataksid wäljaminewate telegrammide wahekulud ära. Nende kalkulatsioonide järele, mis Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud, näeme, et umbes 26 miljoni aastaseid sissetulekuid loota wõib, kui meil wastaw raadiojaam oleks. Muidugi kulutaks raadiojaam oma jaoks teatawa osa sissetulekutest ära, kalkulatsioonide järele wahest 8—9 miljoni marka aastas, nõnda et ikkagi teataw sissetulek oodata on, nagu ka seda juurelisatud seletuskirjast näha. Neid majanduslikult kasulikka seisukohti arwesse wõttes ja kõiki seda küsimust läbi arutades, leidis rahaasjanduse komisjon, et see walitsuse poolt ettepanud seaduseelnõu tuleks wastu wõtta, sest selle kaudu saaks wõimaldatud posti-telegraafi ametkonnale raadiojaama sisseseadeks wastawaid kulusid teha. See seaduseelnõu, mis siin ette pannakse, ei nõua mitte uusi krediitsid, waid siin on ette nähtud, et need 10 miljoni, mis postiametkond raadiojaama ehituse algamiseks nõuab, tuleb wõtta nendest ülejääkidest, mis postiametkonnal käesolewa aasta eelarwest paistawad üle jääwat. Siin juures tuleb küll tähelpanu juhtida selle peale, et postiametkond juba teist korda oma teatud palgaparagrahwis on ülejäägi leidnud. See paragrahw oli alguses 79 miljoni, kuid juba waremalt on seda paragrahwi vähendatud 5 miljoni wõrra ja nüüd on sellest paragrahwist weel 2 miljoni 300 tuhat ette pandud wõtta selle raadiojaama ehitamiseks. See on aga iseseisew küsimus, mis wahest arwesse tuleks wõtta 1922. a. eelarwe puhul ja praeguse küsimuse juures ei tarwitseks seda asja mitte kaugemale ulatawalt käsitada, ka mitte neid teisi paragrahwe, milles postiametkond wõimaluse leiab ökonoomiat teha, tähendud 10 miljonilise krediidi kokkuseadmiseks. Kõiki seda arwesse wõttes teen ma rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I-sel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen siis hääletamisele rahaasjanduse komisjoni ettepaneku seda seaduseelnõu I-sel lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

17. Üüriseadus Üüriseaduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna** (loeb):

§ 2. Linna- wõi alewiwalitsusel on õigus majaomanikkudele, kelle majade eluruumid täiesti wõi osalt kõlbmatuse pärast tühjad seisawad, tähtaegu määrata, mille jooksul need elamiseks kõlblikuks parandatud peawad olema. Seesuguste parandatud eluruumide üürimääramine sünnib waba kokkuleppe teel üürileandja ja üürilewõtja wahel, kui majaomanik ehk tema asemik maja meelega rikkunud ei ole.

Kui majaomanik määratud tähtaja jooksul täiesti wõi suuremalt osalt elamiseks kõlbmatuks jäänud maju ära ei paranda, siis wõidakse neid maju ühes krundiga selleks otstarbeks linna- wõi alewiwalitsustele õiglase tasu eest seaduslikus korras wõõrandada.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär J. Bergman)

O. Liigand (rhw.): See paragrahw anti komisjoni ümbertöötamiseks, sellepärast, et kardeti, et majaomanikud üürilisi korteritest „wälja tilgutades“ ja ruumide kordaseadmise põhjusel üüri normeerimise eest kõrwale katsuwad puigelda. Komisjon on nüüd seda paragrahwi ainult sellega täiendanud, et ta on juure lisanud esimese lõike lõppu sõnad „kui majaomanik ehk tema asemik maja meelega rikkunud ei ole.“ Noh, seda tuleb nüüd õige harwa ette, et maja meelega rikutakse, waid teda lastakse meelega rikki minna, nii et see lisandus palju asja ei paranda. Käesolewa üüriseaduse eesmärk on see, et üüri nii kõrgele tõsta, et majaomanikud maju korras hoida suudaksid ja oma käest sunnitud ei oleks kõrwa maksma. Selles mõttes oli celmine kord minu poolt parandus tehtud, et majad, mis selle seaduse wäljakuulutamise ajal korrast ära on, kui nad majaomanikkude poolt korda seatakse, üüri normeerimise alt wabastatakse. Ei ole mingit mõtet lubada normeerimise alt wabastada maju, mille omanikud edaspidi lasewad majad rikki minna. Sellepärast panen mina paranduse ette § 2. teises reas sõna „eluruumid“ järele juure lisada „selle seaduse wäljakuulutamise ajal.“ Nii et siis tuleks lugeda „Linna- wõi alewiwalitsusel on õigus majaomanikkudele, kelle majade eluruumid selle seaduse wäljakuulutamise ajal täiesti wõi osalt kõlbmatuse pärast tühjad seisawad jne.“

K. Wirma (sd.): Riigikogu liige Liigand puudutas juba §2 esimese lõike wiimast osa, aga ma tahaksin seda omalt poolt weel natukene walgustada. Siin on öeldud: „kui majaomanik ehk tema asemik

maja meelega rikkunud ei ole.“ Aga kui ta rikkunud on, mis siis tuleb? Siis ei tule mitte midagi. See küsimus jääb siin täiesti lahtiseks. Siis tahaksin ma weel selle § 2-se lõike peale tähelepanu juhtida. Siin on öeldud, et siis wõidakse neid maju ühes krundiga „selleks otstarbeks“ linna- wõi alewiwalitsusele õiglase tasu eest wõõrandada. Mis otstarbeks? Kas selleks, et parandada, wõi ka selleks, et sinna inimesi sisse elama paigutada. Seda ei ole siin mitte öeldud. Ma mõtlen, et kui parandamise otstarbeks wõõrandada wõidakse, siis ka juba selleks, et sinna sisse elama wõib minna. Nii, et minu arwates need sõnad „selleks otstarbeks“ ei ütle midagi ära. Teine asi, mis siin huwitab, on sõnad „wõidakse wõõrandada.“ Kes wõõrandab? See on täiesti lahtiseks küsimuseks jäetud. (Wahelhüüe keskel)... Juristid aga leiawad pärast, et see asi ikka mitte nii ei ole, üks jurist ütleb, et wõidakse wõõrandada, teine jälle seletab, et siin ei ole otsekohe öeldud, kes wõõrandab. Niiviisi, et kui see seadus selleks on antud, et juristidel selle läbi teenida lasta, siis on ta wäga hea, kuid wahekordade lahendamiseks korteriomaniku ja üürniku wahel ei ole ta sugugi otstarbekohane, nendele on ta otse kahjulik. Selles mõttes arwan ma, et see paragrahw peaks selgem olema ja leian, et endine redaktsioon selles asjas palju parem oli. Seal oli wähemalt selgelt wälja öeldud, et siis wõib linna- wõi alewiwalitsus teatud maju wõõrandada. Seal pole küll selgesti öeldud, kellele wõõrandatakse, aga noh, seda wõib ju weel juure lisada ja ütelda, et wõib neid maju linna- wõi alewiwalitsusele õiglase tasu eest seaduslikus korras wõõrandada. Nii siis on asi selgem, aga kui teie siin jätate ühe kahtlase ütelse, siis on see igatahes kasulik ainult nendele, kes waielda tahawad. Siis edasi: lõpus on komisjon täiesti wälja jätnud selle küsimuse, mis siis tuleb, kui linna- wõi alewiwalitsus mõnda teatud maja wõõrandada ei taha, majaomanik aga teda parandada ka ei taha. Seda küsimust ei puudutata siin sugugi. Minewal korral tegin mina ettepaneku, et sel juhtumisel, kui, nagu teise lõike algus ütleb, majaomanik maja ära ei paranda, peaks olema linna- wõi alewiwalitsusel õigus kas wõõrandada wõi üürnikkude kogudele, ehk üksikule üürnikule lubada maja ära parandada. Sellepärast kordan ma sama ettepanekut, mis minewal korral juba tegin, nimelt selle paragrahwi teist lõiget täiendada sõnadega: wõi üksikule

üürnikule ehk üürnikkude kogule õigus anda parandusi teha, mis juures sarnaste parandatud majade ruumide üür määratakse kindlaks kokkuleppel linna- või alewiwalitsusega ja üürniku või üürnikkude poolt paranduste peale kulutatud summa arwatakse ettemakstud üüriks.“ Et siin ei pruugi karta ega tarwitse ette näha, missuguse aja peale üür saab määratud, siis sünnib see üürimääramine linnawalitsusega kokkuleppel. (P a r e m a l t p o o l t r ä ä g i t a k s e w a h e l e.) Teie arwate, et see üür määratakse saja aasta peale, aga harilikult tehakse pikaajalisi lepinguid ainult 99 aasta peale. Kui tahate, tehke saja aasta peale, aga majaperemehed seda ei tee ja arwatawasti linnawalitsus ka seda ei tee. Ega siis inimesed ikka alati nii mõistmatad pole. Ma teen ettepaneku selle paragrahwi teise lõike kolmandat rida muuta nõndawiisi, et see nii kõlaks: „siis võib linna- või alewiwalitsus neid maju ühes krundiga linna või alewi omawalitsusele õiglase tasu ees wõõrandada.“ Sellega saaks see paragrahw selgema ja kindlama kuju. Edasi tuleks siis weel see II-ne täiendus, mida ma juba siis ette lugesin. Ma palun neid kahte parandust lahus hääletada.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Herra Wirma juhtis muuseas tähelepanu selle paragrahwi esimese lõike wiimase lause peale, mis sellest kõneleb, et wabal kokkuleppel wõidakse üüri määrata ainult sel juhtumisel, „kui majaomanik või selle asemik maja meelega rikkunud ei ole“, ja küsis: aga mis siis, kui ta maja meelega rikkunud on? Ma arwan, et see lause iseeneest ütleb väga selgelt ära, missugusel juhtumisel üürimääramisest wabal kokkuleppel juttu ei või olla; seda ei saa olla siis, kui maja on meelega rikutud. See on ju siin väga selgelt ära öeldud. Teiseks waidles herra Wirma selle paragrahwi wiimase lõike sõnade „selleks otstarbeks“ wastu, sellepärast, et ei olla siin mitte näha, mille kohta need kaks sõna käiwad. Ma pean ütlemä, et siin jutt ikkagi elumajade parandamisest on, mis ka pärast parandamist elukorteriteks peawad jääma. Iseenesest mõista, et need sõnad „selleks otstarbeks“ käiwad elumajade kohta. Tähendab, majad, mis parandamiseks määratakse, tulewad ainult selleks otstarbeks, s. t. elumajadeks parandada; nii et redaktsiooniliselt siin mingisugust segadust olla ei või.

Siis wõõrandamise asjus. Herra Wirma'le paistab asi nii olewat, et esimene redaktsioon oli õigem. Kuid ma arwan, et herra Wirma ka siin eksib. Kuigi esimene redaktsioon wahest selgem näib olewat, kuid seaduse mõtte seisukohalt ei olnud ta mitte sünnis, sest makswate seaduste järele ei saa maju wõõrandada mitte linna- või alewiwalitsus, waid maju võib wõõrandada ainult sellekohastes seadustes ettenähtud korras. Kindel tee on olemas, see tähendab, maju wõidakse wõõrandada linna- või alewiwalitsustele, kuid wõõrandaja, s. o. selle täidesaatja ei ole mitte linna- ega alewiwalitsus.

Mis sellesse puutub, et üksikule üürnikule või üürnikkude kogule õigus antakse maju parandada siis kõneldi sellest komisjonis, mitte ühel, waid mitmel korral. Lõpuks jõuti ikkagi otsusele, et niisuguste ühingute loomine, õigem, sarnastele ühingutele või üksikutele inimestele sarnase õiguse andmine mitte otstarbekohane ei ole. Niisugune juhusline komberdamisekord wiiks kõlbmatak muutunud majad weel halwemasse seisukorda. Majade kõdunemist võib kõrwaldada ehk ära hojda ikkagi üksnes enam-wähem õiglasem wahekorra korraldamine, s. o. kui majaomanikule wõimalus antakse vähemalt niipalju sissetulekut majadest saada, et tema ei tarwitse maju kõdunema minna lasta, et tal on wõimalus neid ära parandada. Sellepärast ei saa mina herra Wirma poolt tehtud paranduse ja täiendusega mitte ühineda.

Herra Liigand soowib, et wõimalus wabal kokkuleppel üüri wõtta saaks piiratud kindla tähtajaga, arwates selle seaduse wäljakuulutamisest, kuna nendes majades, mis kõlbmatak muutuwad pärast selle seaduse wäljakuulutamist, ei wõiks wabal kokkuleppe üürist juttu olla. Komisjon arwas, et mingisuguse kindla tähtaja wõtmine, ükskõik missuguse aja peale, mitte soowitaw ja otstarbekohane ei ole. Kui nüüd üüriwahelikord enam-wähem õiglasemalt korraldatud saab, siis wahest ei tule mitte enam nii palju sarnaseid halbu nähtusi, nagu neid senni on olnud. Tarwis on kõrwalistest asjadest vähem kõnelda ja seaduse kõige sügawamad põhjoneid olukorra kohaselt ära määrata, need on: esiteks, üürinorm, mis väga tähtis mõlemitele pooltele, nii hästi majaomanikkudele, kui ka üürnikkudele; teiseks, see alus, mille järele üüri wõetakse, ja kolmandaks, et üürnikud oleksid, nii ütelda, igasuguste ahnete tahtmiste wastu kaitstud, et ei oleks mitte wõimalik üürnikku korterist igal ajal

ja tujude järele wälja heita. Neid põhi-
jooni on selles üüriseaduse eelnõus püü-
tud kõige enam silmas pidada. Mis aga
puutub üksikutesse majadesse, mis kõlbma-
taks wõiwad muutuda, siis ei ole see sea-
duse juures ometi mitte nii tähtis osa, mil-
lele siin nüüd nii palju tähelepanu peaks
ohwerdama.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tul-
nud järgmised parandused: Rkl. Liigand'i
poolt: § 2. teises reas sõna „eluruumid“
järele juure lisada: „selle seaduse wälja-
kuulutamise ajal...“ ja rkl. Wirma poolt
on ettepanek tehtud § 2 II lõike lõpp wõtta
sõnadest: „siis wõidakse neid maju ühes
krundiga...“ nii: „siis wõib linna- wõi alewi-
walitsus neid maju ühes krundiga linna-
wõi alewiwalitsusele õiglase tasu eest wõõ-
randada“. Ja peale selle on herra Wirma
poolt ettepanek, jätkata seda lõiget järg-
miselt: „...wõi üksikule üürnikule ehk
üürnikkude kogule õigus anda parandusi
teha, misjuures sarnaste parandatud majade
ruumide üür määratakse kindlaks kokku-
leppel linna- wõi alewiwalitsusega ja
üürniku wõi üürnikkude poolt paranduste
peale kulutatud summa arwatakse ette-
makstud üüriks.“

Ma panen esiteks hääletamisele rkl.
Liigand'i ettepaneku. (Hääletatakse.)
Mulle näib, et enamus on selle wastu.
Loen ettepaneku tagasilüka-
tuks.

Järgmiseks panen hääletamisele rkl.
Wirma ettepaneku esimese osa. (Hää-
letatakse.) Enamus on wastu. Sel-
lega on see parandus tagasi
lükatud.

Edasi panen rkl. Wirma paranduse
teise osa hääletamisele. (Hääletatakse.)
Enamus on wastu. Sellega on
parandus tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 2 komisjoni
poolt ettepanek redaktsioonis. (Hääle-
tatakse.) Wastu ei olda. Sellega on
see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb):
§ 3. Keelatud on ilma linna- wõi alewi-
walitsuse loata elumajasid maha lõhkuda
ja elukorterid muuks otstarbeks ümber ehi-
tada ehk tarwitada.

Juhataja A. Kerem: Panen § 3
hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu
ei olda. Sellega on § 3 wastu
wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb):
§ 5. Linna- wõi alewiwalitsusel on õigus

korterid ja korteriosasid rekwireerida ja
neid elamiseks wälja üürida selles seadu-
ses ettenähtud piirides: 1) kui korter
tühi on wõi kui korteris selle pidaja
ega tema perekond alaliselt ei ela,
olgu korter teenija wõi mõne teise isiku
walwe all ehk ilma järelewalweta, selle juu-
res aga ei loeta suwitamist alalise elamise
katkestamiseks; 2) kui korteri suurus selle
pidaja perekonna suurusele lausa ei wasta,
kus juures korteripidaja elukutsele wasta-
wad ruumid arwesse tulewad wõtta.

Märkus. Punkt 1. tähendatud juhtu-
mistel jäetakse korteripidajale ainult kor-
teris olewa kraami alalhoidmiseks wastaw
ruum, kuna punkt 2 tähendatud juhtumistel
rekwireerida wõidakse ainult tube ilma
köögi tarwitamiseta ja ainult korterist
eralduwaid tube, nõnda, et korterisse ase-
tawal kaasüürnikul ei tarwitseks käia läbi
korteriomaniku elutubade.

(Sekretääri kohale asub sekretäär
A. Tupits.)

Juhataja A. Kerem: Panen selle
paragrahwi hääletamisele. (Hääleta-
takse.) Wastu ei olda. Sellega on
§ 5 wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb):
§ 7. Rekwireerimise korral § 5 punkt 2
põhjal on korteripidajal õigus kahe nädala
jooksul, jõesse astunud rekwireerimise
otsuse kuulutamise päewast arwates, omale
kaasüürilisi wabalt walida, kui ta aga seda
teinud ei ole, siis määratakse kaasüürnikud
linna- wõi alewiwalitsuse korraldusel.

M. Neps (sd.): Minewal korral tegin
paranduse, et § 7 saaks wastu wõetud järg-
miselt: „Korteripidajal, kelle korterist üksi-
kute tubade rekwireerimise küsimus § 5
punkt 2 põhjal kas linna- wõi alewiwalit-
suse enese wõi kõrwalise isiku poolt üles
tõstetud, on õigus kahe nädala jooksul
linna- wõi alewiwalitsuselt sellekohase tea-
daande kättesaamise päewast arwates
omale kaasüürilisi wabalt walida.“

Peale selle tähtaja möödaminekut kao-
tab korteripidaja käesolewa paragrahwi
esimeses osas tähendatud õiguse ja kaas-
üürnikud määratakse rekwireerimise kor-
ral linna- wõi alewiwalitsuse poolt.“

Selle parandusega tahtsin seda kätte
saada, et linna- wõi alewiwalitsuse poolt
tehtud rekwireerimise otsusele tagajärgi
anda. Kui aga § 7 komisjoni poolt ette-
panud kujul wastu wõetakse, siis ei too
see tegelikult mingisuguseid tagajärgi.

Alles peale seda, kui korteripidaja on protsessi kaotanud ja rekwireerimise otsus tehtud, hakkab tema tõsiselt selle asja peale vaatama. Rekwireerimise teel linna- ja alewiwalitsuse kaudu korterit ei saa. Ja minu poolt ettepanud paragrahwis on käsitatud seda küsimust nii, et enne, kui linna- või alewiwalitsus seda küsimust käsitama hakkab, saaks korteripidajale ettepanek tehtud omale kaasüürnikku walida ja kui korteripidaja seda ei tee, siis antakse linna- ja alewiwalitsusele õigus korterit rekwireerida, see tähendab, linna- või alewiwalitsuse poolt kaasüüriline määrata. Ja sellepärast kordan ma oma minewal koosolekul tehtud ettepanekut, mis ka juba komisjoni sisse annud olen. (W. Linnamägi (kristl.) kohalt: Kukkus läbi komisjonis.)

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Üüriseaduse komisjonis selle ettepanekuga ei ühinetud, nagu seda uuest ettekantud paragrahwist näeme. Põhjused on arusaadavad, kui ei taheta ära unustada kõige tähtsamat tõeasja, seda tõsist olukorda, et meie reguleerime mitte mõnda kindlat üksust, waid ikkagi kahe poole wahekorda, kus ühele poolele see hea oleks, mis teisele kuidagi wastuwõetaw ei ole, ja ümber pöördukt. Tähtis on ikkagi sellest korrast kinni pidada, et korteritesse ei saaks mitte niisugusel wiisil elanikka paigutatud, mille tagajärjel korterielanikkude wahel igasugu kisklemised ette wõiksid tulla. Juba nüüd kaebatakse õige tihti ja mitmelt poolt, et inimesed on korteritesse elama asendatud wastu peaüürnikkude tahtmist; ja niisuguste, sunduslikult asendatud üürnikkude seisukord korterites on väga raske. Neile tehakse seal mitmesuguseid takistusi: ei lasta wett tarwitada, nende eest pannakse ukseid kinni, kui üüriline hiljaks tulema jääb jne. Rekwireerida wõidakse, kuid rekwireerimist peab toimetama teatud piirides ja üürnikkudele, kes on kohustatud kaasüürilist wõtma, peab jäetama kahenädaline tähtaeg, kaaslaste walimiseks. See tähtaeg iseenesest ei ole mitte pikk, ja ei ole ka kusagil öeldud, et rekwireerimise otsuste täidewiimine nii pikaldane oleks, millest sarnased pahad järeldused wõiksid tulla, mille peale rkl. Neps tähendas.

Juhataja A. Kerem: Rkl. herra Neps'i poolt on tehtud järgmine parandus § 7 kohta: „Korteripidajal, kelle korterist

üksikute tubade rekwireerimise küsimus § 5 punkt 2 põhjal kas linna- või alewiwalitsuse enese või kõrwalise isiku poolt üles tõstetud, on õigus kahe nädala jooksul linna- või alewiwalitsuselt sellekohase teadaande kättesaamise päewast arwates omale kaasüürilisi wabalt walida.

Peale selle tähtaja möödaminekut kaotab korteripidaja käesolewa paragrahwi esimeses osas tähendatud õiguse ja kaasüürnikud määratakse rekwireerimise korral linna- või alewiwalitsuse poolt.“

(Hääletatakse M. Neps'i ettepanekut.)

Mulle näib, et enamus wastu on, sellega on herra Neps'i parandus tagasi lükatud. Ma panen nüüd § 7 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse) Wastu on mõned üksikud. Sellega on § 7 komisjoni redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 10. Põhiüüriks loetakse see üür, mis 19. juulil 1914 a. tõelikult makseti, kaswatatult alammäär neljakümne kordseks ja ülemmäär kuuekümne (kaheksakümne) kordseks.

Linna- või alewiwolikogudel on õigus oma linnades ja alewites nimetatud alam- ja ülemmäärade piirides üüri normeerida.

Märkus 1. Üürileandjal on õigus käesolewa seaduse maksimahakkamise päewast arwates selles paragrahwis ettenähtud alammäära suuruses üüri nõuda.

Märkus 2. Üürihinna wäljaarwamisel loetakse 1 rubla — 1 mark.

M. Neps (sd.): Mina kordan oma minewal korral tehtud parandust ja nimelt: sõnade „neljakümne“ asemele panna „kahekümne wiie“ ja „kuuekümne“ asemele „wiiekümne“.

Juba komisjoni aruandja tähendas, et majade korrashoidmine läheb 40—50 kordselt maksta. Selles paragrahwis on öeldud, et linna- ja alewiwolikogudel on õigus üüri alam- ja ülemmäärade piirides normeerida. Meie peame neid wahekordi arwesse wõtma, et üür wiiakse tingimata maksimumini wälja ja saab tegelikult ikkagi tingimata ülemmäär maksta pandud. Alammäär poleks ju siis iseenesestki tarwilik, kuid wäiksemates linnades ja alewites 50-kordset üüri majaanik ei nõua. Et panna maksta ainult 50-ne kordne ülemmäär, see oleks täiesti wastuwõetaw

niihästi majaomanikkudele kui ka üürilistele, ja minu poolt ettepanud alammäär ei tähenda veel sugugi mitte madalat üüri.

J. Kesküll (majand.): Eelminewa paragrahwi kohta tehti ettepanek, et lubada isegi üürnikkudel majasid parandada ja siis paranduse kulusid arvata üüri arwele ette makstuks. Ma wõin selle kohta niisuguse nähtuse ette tuua: paari päewa eest hooldamise all olewas majas, mille ahi täitsa lagunenu, üürnik tuli hoolekandja juure, ning teatas, et ahju on tarwis parandada. Potisepa poolt läbiwaatamisel tuli ilmsiks, et tuleb teha uus ahi ja pliit, mis maksma läheb 7.000 marka, kuna üürnik maksab selle korteri eest kuus kõigest 56 marka. Kui nüüd ütleksime, et üürnik selle paranduse omal kulul teeb, siis maksaks ta sellega ette kümne aasta üüri. Kes siis peaks muud maksud maksma, mis jaoks niisuguste ettepanekutega siis esinetakse? Peab ütlema, et praeguse aja ehitusmaterjal ei ole mitte kahekümnekordselt tõusnud, waid kahesaja kordselt. Kui ma siin majaomanikkude seltsi nimel esinen, siis arwan mina, et 50-ne kordse alammääraga on juba ükskord küllalt majaomanikkude poolt ses asjas wastu tulnud ja paluks herasid Riigikogu liikmeid seda wastu wõtta.

A. Hansen (is.): Selles paragrahwis on üüriluseks wõetud 1914 a. üür, siis on, minu arwates, täitsa mõtteta seda üüri veel jagada miinimumiks ja maksimumiks. Oleks püsinud endine ettepanek, — üüri määrata põrandapinna suuruse järele, siis oleks sarnasel jaotamisel mõte olnud, sest on ju korterid mitme wäärtuselised ja läheb nende korrashoidmine ühes kohas enam, teises kohas vähem maksma. Nüüd aga määrab üürisuuruse juba 1914 a. üür, sest nagu nüüd, olid ka siis kesklinnas korterid palju kallimad, kui äärelinnas. Sisuliselt peaks siis arusaadaw olema, et 1914 a. üüri aluseks wõttes, enam juttu ei wõi olla mingisugusest üürimäära miinimumist ehk maksimumist, sest 1914 a. üür reguleerib ise hindade wahekorda. Ei saa aru, mis selle üüri jaotamisega kätte saada tahetakse, ehk kus leidub õiglane kohtumõistja selle juure. Käesolewal juhtumisel ei ole see jaotamine mitte millegagi põhjendatud ja sellepärast teen ettepaneku: „§ 10 esimeses lõikes sõnad „alammäär neljakümne kordseks ja ülemmäär kuuekümne (kaheksakümne) kordseks“ wälja jätta ja asemele wõtta sõnad „kahekümnewiie kordseks.“ Sellele wastawalt tuleks ka muuta märkused. Siin jääks üüriks see üür, mis wõeti

1914 a. 19. juulil, kaswatatult 25 peale. Herra Kesküll arwas, et 50-kordne üür ehk enam-wähem wastaks majaomaniku huwile. Wõib olla, et see ka tõsi on, kuid kui meie lehitseme neid materjaale, mis üüriseaduse komisjoni antud Wabariigi Walitsuse poolt üüriseaduse arutamise puhul, siis leiame, et seal parajaks peetakse 1914 a. üüri suurendamist 25-kordseks. Ma nimetan ainult kaubandus-tööstusministeeriumi arwamist ja materjaale selles asjas, mis kõige õiglasemad. Ka haridusministeeriumi seletuskirjas toonitakse enam-wähem, et sarnane üür kõige kohasem oleks. See ühest küljest. Teisest küljest ei ole korteritarwitajate suurema hulga, — tööliste, — palgad niiwõrd tõusnud, et nad üksi korteri peale nõnda palju suudaksid wälja anda, pealegi tahetakse, nagu kuulda, nende palkasid kärpida, vähemalt on wabrikantide ühisus sarnase ettepanekuga esinenud Wabariigi Walitsusele. Sarnase üürisuurendamisega, nagu § 10 ette näeb, tekiks meil niisugune seisukord, et töölistel alandatakse palkasid ja kõrgendatakse üüri. Kui ühelt poolt wabrikantide ühing, kelle selja taga Wabariigi Walitsus seisab, tööliste palkasid maha kisub, ja teisest küljest üüriseadusega üürisid tõstetakse, siis ei lahendata sellega mitte olukordi. Sellega ei saa meie, tööliised, mitte rahul olla. Kui teil, majapere-meestel, arwamine on, et teie seisukoht õige, siis õiendage oma walitsusega ise, kuidas temalt seda wahekasu kätte saada. (Wahelhüüded paremalt poolt: Kas see teie walitsus ei ole? Nemad seda walitsust ei tunnusta!)

J. Wanja (kom.): Ma näen, et täna waidlused sama pikale weniwad, kui igakord, sellepärast tahan ma teid, herrad, sellest piinast päästa oma ettepanekuga, mis niihästi üürnikkude kui ka majapere-meeste huwisid ühesuguselt rahuldab. (Naer ja hulgalised wahelhüüded keskelt ja paremalt poolt.) Lugu on nii, et Riigikogus praegu ikka herra Kesküll-meelne enamus on, ja üüriseadus ka selle nõuetele wastawalt wastu wõetakse, ja sellega ta üürnikka sugugi ei rahulda, sellepärast teen ma järgmise paranduse selle paragrahwi juure, mida juba ennemalgi tegin: „Nii põhi- kui ka lisaüüri määrab kindlaks linna wõi alewi korteriwalitsus.“

Märkus. Linna wõi alewi korteriwalitsus walitakse $\frac{2}{3}$ üürilistest ja $\frac{1}{3}$ pere-meestest.“

Selle paranduse wastuwõtmisega oleks rahuldatud majaperemehed ja üürnikud, sest see asutus määraks ehk majapere-meeste elukinnitusegi weel üüri juure. (N a e r).

Juhataja A. Kerem: Sõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Wõimatu on nüüd kindlasti ära öelda, misugune üürinorm kõige kindlam ja õiglasem oleks; igal majaomanikul on oma tahtmised ja soowid üüri kohta ja neid kõike üüriseadusega rahuldada ei saa. Komisjonis oli ka mitu ettepanekut. Esimene kord määrati üürinormi aluseks 1914 a. üür, alammäär 40 kordseks ja ülemmäär 70 kordseks. Kuulati selle juures ära ehituspeawalitsuse ja majaomanikkude seltsi arwamised ja wõeti arwesse elukalliduse üleüldist tõusu. Siis leiti wõimalik olewat alammääraks 40 ja ülemmääraks 70 kordne üür määrata, arwates sellest põhiüürist, mis 19. juulil 1914 a. täielikult makseti, ja igasugused teised üüri kindlaksmääramise alused, näit. põrandapinna suuruse järele, tunnistati soowimatuks. Kuid hiljem muutis komisjoni enamus seisukohta, üüri määramine 1914 a. üüri alusel kukkus läbi ja komisjon läks teise aluse juure. Tol korral, enne uue aluse juure minekut, peatati üürinormi küsimuse juures kõige põhjalikumalt ja õige kaua. Nüüd on ka üüri alammäär jäetud 40-kordne, aga ülemmäär kohta ei saanud ükski ettepanek hääleenamust, nii et hääletada tuleb 2 varianti — 60 ja 80-kordne. Mis puutub nendesse ettepanekutesse, siis ei wõi üksikasjalikult ei üht ega teist kui kindlat tõde kaitsta ja mingisuguste kindlate andmetega põhjendada, seda enam, et alammäär, mis hääleenamusega kindlaks määrati, ei wasta ju ka mitte tõelikkudele kuludele, kui arwesse wõetakse kõikide teiste tarbeainete ja saaduste hinnad. Siin on püütud kokkuleppe teel keskteed leida, kus juures arwesse wõeti inimeste sissetulekud, arwates, et kõige wähema palga saaja ka umbes 40-korda rohkem palka saab kui 1914 a. muidugi üks mark ühe rubla wastu arwattult. Linna- ja alewiwalitsustele jäetakse õigus korteri asukoha ja wäärtuse järele seda alammäärat kõrgendada. Tehtud parandustega ei saa ma mitte ühineda.

Mis puutub rkl. Wanja poolt tehtud parandusesse, siis ei ole komisjon selle ettepaneku peale mitte tõsiselt waadanud ja seda arutanud, sellest hoolimata, et herra Wanja oma ettepanekutega õige mitmel

puhul on esinenud. Ja sellepärast ei saa mina komisjoni nimel selle kohta, mida komisjon tähelpanemise wääriliseks ei pidanud, midagi ütelda.

Juhataja A. Kerem: § 10 kohta on parandusi tehtud rkl. herrade Neps'i, Kesküll'i, Hansen'i ja Wanja poolt. Ma kawatsen nendest hääletamisele panna kõige pealt rkl. Wanja ettepaneku, mille wastuwõtmine tarbetuks teeks kõigi teiste hääletamise. Selle järele rkl. Hansen'i paranduse, mille wastuwõtmisel teiste hääletamine ära langeks. Selle järele paralleel-ettepanekud üüri alammäär ja ülemmääratõstmise kohta. Rkl. Wanja ettepanek on järgmine: „§ 10. Nii põhi- kui ka lisaüüri määrab kindlaks linna- wõi alewi korteriwalitsus.

Märkus: Linna wõi alewi korteriwalitsus walitakse $\frac{2}{3}$ üürilistest ja $\frac{1}{3}$ peremeestest.“ (Hääletatakse.) Suure enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Järgmine ettepanek on rkl. Hansen'i poolt: „Teen ettepaneku § 10 esimeses lõikes sõnade „alammäär 40-kordseks ja ülemmäär kuuekümnepäheksakümne“ wälja jätta ja asemele wõtta sõnad „kahekümnewiiekordseks“. Järgmine osa selles paragrahwis wälja jätta peale märkus II.“ Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Järgmisena panen hääletamisele üüri alammäärat. Siin on järgmised ettepanekud: „40-kordse asemel wõtta kahekümnewiie kordne“ — rkl. Neps'i ettepanek ja rkl. Kesküll'i poolt: alammäär wõtta 50 kordseks. (Hääletatakse M. Neps'i ettepanekut.) Suure enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele rkl. Kesküll'i ettepaneku üüri alammäär wõtta 50-ne kordne. (Hääletatakse.) Suure enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Edasi panen hääletamisele üüri ülemmäärat. Siin on järgmised ettepanekud: herra Neps'i poolt — 60 asemel wõtta 50-ne kordne ja komisjoni poolt kaks ettepanekut 60-ne ja 80-ne kordne. Esimeseks panen hääletamisele rkl. herra Neps'i ettepaneku, mille järele ülemmäär 50-ne kordseks määratakse. (Hääletatakse.) Enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele komisjoni paralleel-ettepanekud. (Hääletatakse.) Hääletamisel on hääli antud 60-ne kordse ülemmäärat poolt

32 häält, 80-ne kordse poolt — 8 häält. Kumbki ettepanek ei ole absoluutset häälteenamust saanud, sellepärast tulewad nad endises järjekorras hääletamisele poolt ja vastu. Esimeseks panen hääletamisele ülemmäär 60. (Hääletatakse.) Ettepanekud on järgmiselt häält saanud: ülemmäär 60 on saanud poolt 34 häält, vastu 3, sellega on ta vastu võetud. Ülemmäär 80 poolt on 2 häält ja vastu 32, sellega on ta tagasi lükatud. Ma panen nüüd selle paragrahwi komisjoni poolt ette pandud kujul ühes Riigikogu poolt vastu võetud muudatustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on vastu, sellega on see paragrahw vastu võetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 10-a. Majades, mis 19. juuli 1914. a. ja 4. detsembri 1919. a. vahel ehitatud, sama ka kordadel, kus võimatu on 19. juuli 1914. a. üürikõrgust kindlaks teha, võetakse 1914. a. põhiüüri väljaarwamise aluseks põhiüür, mis teiste samasuguste korterite eest 19. juulil 1914. a. makseti, kus juures arwesse võetakse korteri pörandasuurus, õhuruum, lisaruumid, terwishoidlised omadused ja maja kaugus südalinnast.

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on § 10-a vastu võetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 10-b. Põhiüüri väljaarwamiseks neil kordadel, kui 19. juuli 1914. a. ruum ühes küttega oli välja üüritud, arwatakse küttekuludeks keskkütte juures 12% ja ahjudega kütte juures 15% sel ajal maksetud üürist.

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 10-b vastu võetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 12-a. Kui walitsuse asutused wajawad riigimaju riigiasutuste või riigiametnikkude mahutamiseks, siis käib üüri wahekorra lõpetamine Balti eraseaduse III kõite määruste alla.

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu, sellega on § 12-a vastu võetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 14. Üürileandjal on õigus üüriwahekorra lõpetamist nõuda:

a) kui üürnik, kellel korter ehk tuba ameti- või teenistuslepingu järele tarwitada oli, teenistusest lahkub ehk seaduslikus korras lahti lastakse;

b) kui üürnik ennast korduvalt niiviisi ülewal peab, mis teistega ühes majas, korteris ehk toas kooselamise võimatuks teeb;

Märkus. Seesuguse üürniku väljatõstmist võiwad nõuda need kaasüürnikud, kes selle all kannatawad.

c) Kui korter põhjalikku remonti tarwitaab ja seda üürniku seesolemise ajal ei saa toimetada.

Märkus. Ühe nädala jooksul peale korteri remondi täidewiimist on endisel üürnikul õigus seda korterit omale elamiseks tagasi nõuda.

d) Kui üürileandjale korterit või tuba on enesele ehk kojamehele elukorteriks tungiwalt tarwis;

e) kui üürnik üürileandjale selle seaduse põhjal määratud normides üüri maksa, allüürnikult aga mingisugust tasu või kõrgemat üüri wõtab, kui käesolew seadus seda lubab;

f) kui maja või korterit on lubatud linna- või alewiwalitsuse poolt käesolewa seaduse § 3 põhjal ümber ehitada ja seda üürniku seesolemise ajal ei saa toimetada;

h) kui üürnik üürilepingut on oluliselt rikkunud.

Märkus. Oluliseks lepingu rikkumiseks loetakse:

1) kui üür kuue nädala jooksul maksu tähtaja päewast arwates ei ole ära makstud;

2) kui üürilewõetud korterit ehk ruumi kasutatakse ilma üürileandja nõusolekuta teiseks otstarbeks, kui lepingus öeldud ja kui selle all korter või teised maja elanikud kannatawad;

3) kui korterit või ruumi sisseseadet meelega või hoolimata rikutakse ja häwitatakse;

4) kui üürnik ega tema perekond korteris alaliselt ei ela;

5) awalik-, sanitaär- ja tulekaitse-politseiiliste eeskirjade mittetäitmist, mille läbi üürileandjat karistus võib tabada ehk temale kahju võib sündida;

6) ulualuse andmist teadwalt kriminaalkurjategijatele;

7) korteris seaduse poolt karistatawate ettewõtete ja äride pidamist.

K. Wirma (sd.): Lugu on nii, et siin on öeldud e: „kui korter põhjalikku remonti

tarvitab ja seda üürniku seesolemise ajal ei saa toimetada“. Kuid siin jääb ikkagi küsimus lahtiseks, kuidas aru saada seda, et korter tõesti põhjalikku remonti tarvitab. Kes on see, kes seda aru saab? Kui nüüd tuleb majaperemees kohtuniku juure ja ütleb, et korter tarvitab põhjalikku remonti, kas siis teab kohtunik seda? (W. Linnamägi (kristl.): Kas teie kohtukorda ei tunne?) Mina mõtlen, et niimoodi see § 3, mis nüüd ütleb, et majasid ja korterid ei tohi ilma linnawalitsuse lubata ümber ehitada, et see paragrahv jääb siis teatud walwe alt wabaks. Selleks, et tunnistada, et korter tõesti niisugune on, et ta põhjalikku remonti tarvitab, selleks peaks olema ette pandud sellisama linna ehk alewiwalitsuse poolt tunnistus, mis lubab § 3 põhjal korterid ümber ehitada. See, kes tahab korteri juures niisugust parandust teha, et üürnikud sellepärast peaks korterist wälja kolima, see peaks minema linnawalitsuse juure, kellel on wastawad ametnikud, kes siis järele waatawad, kas korter on tõepoolest niisugune, et tema ümberehitamist ehk niisugust remonti tarvitab, et üürnik sealt wälja peab minema. Siis peaks juure tulema niisugune parandus, et kui korter põhjalikku remonti tarvitab ja seda üürniku seesolemise ajal mitte ei saa toimetada, see asi linna- wõi alewiwalitsuse selgitada jääb. Märkuses on öeldud, et endisel üürnikul on õigus korterit omale elamiseks tagasi nõuda ühe nädala jooksul peale korteri remondi täidewiimist. Kuidas saab aga üürnik teada, millal remont juba walmis on? Siin kõrwal lubati seda maja 1. oktoobriks kätte anda. Peale selle selgus aga, et remont weel pooleli on ja lubati seda maja Riigikogule 1. nowembril tarwitada anda. Lõpuks lubati esmaspäewaks ja ma käisin seda waatamas, kuid on näha, et neid ruume weel mitte nii ruttu kätte ei saa. Kuidas wõib nüüd üürnik tabada seda momenti, millal remont walmis on? Majaomanik wõib ütelda, et remont juba tükk aega tagasi walmis oli ja miks teie ei nõudnud korterit omale tagasi, nüüd on hilja. Üteldakse muidugi, et korteri tagasisaamist sei teel wõib teostada, kui majaomanikule awansina ette teada antakse, et kui ükskord remont walmis saab, siis ma kolin sisse. Kui asi niiviisi on, mis jaoks on siis tarwis seda märkust, et endisel üürnikul on ühenädaline tähtaeg korteri tagasisaamiseks. Sellepärast on tarwilik, et üürnik kindlustatud oleks, et tema kindlasti remonteeritud korteri endale tagasi

saab. Sellepärast teen ma ettepaneku § 14 punkt c märkusest wälja jätta sõnad: „ühe nädala jooksul“.

T. Kalbus (töer.): Kui herra Wirma ettepanek wastu wõetud saaks, siis on, minu arwates, üürnikud palju wiletsamasse seisukorda paigutatud, kui nad praegu on. Herra Wirma ettepanek läheb sellest seisukohast wälja, et asjaolu, kas korter remonti tarvitab ehk ei, tehtakse kindlaks linnawalitsuse tunnistuse põhjal. Selle redaktiooni järele, mis komisjon on ette pannud, on asjaolu niisugune, et kui majaperemees üürnikku korterist wälja ajada tahab remondi tegemise ettekäände all, siis peab ta muidugi üürniku wälja tõstma kohtukorras. Kohtunik saadab sel puhul eksperdi wälja, kes selgeks teeb, kas korter põhjalikku remonti tarvitab ehk ei. Sel juhtumisel saab üürnik kohtus omi kasusid kaitsta. Kui aga herra Wirma ettepanek wastu wõetakse, siis wõetakse üürniku käest igasugune kaitseabinõu ära.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Kõige pealt teatan ma, et § 14 punkt b märkuses on sõna „ka“ wälja jäänud. Peab olema järgmiselt: „seesuguse üürniku wäljatõstmist wõiwad nõuda ka need kaasüürnikud, kes selle all kannatawad“. Kui see sõna puudub, siis wõidakse öelda, et majaomanikul enesel seda õigust ei olegi. Teiseks on punkt c juures wäike trükiwiga. Paljudatud eksemplaarides on järgmine redaktioon: „kui korter põhjalikku remonti tarvitab ja seda üürnikud seesolemise ajal ei saa toimetada“. Peab aga olema: „kui korter põhjalikku remonti tarvitab ja seda üürnikkude seesolemise ajal ei saa toimetada.“

Mis nüüd herra Wirma ettepanekusse puutub, siis oli see ka komisjonis kõne all, kus samadest wõimalustest räägiti, mille peale herra Wirma siin tähelpanu juhtis, kuid teisi asjaolusid arwesse wõttes, jõuti otsusele, et mingisugune tähtaeg tuleb ikkagi määrata. Wastasel korral wõib majaomanik niisugusesse seisukorda jääda, et tema ei tea mitte, mis korteriga teha, kas endine üürnik tuleb tagasi wõi mitte; kas ta tuleb kuu pärast, ehk poole aasta pärast. Sel juhtumisel, kui üürnik tagasi ei tule ja korter tühi seisab, oleks kannataja majaomanik ja seda ei wõi ka mitte lubada. Igatahes peab üürniku eesõigusel kord ometi lõpp olema. Wõib olla, et mõni

teine moodus soovitavam oleks, kuid herra Wirma poolt ettepanud moodus ei ole mitte hea, sest ta teeks asja veel segaremaks. Mina arwan, et endine üürnik üsna lihtsalt oma wana korteri pärast remonti tagasi saab. Tema peab aga oma soovist korterit tagasi saada, majaomanikule niisuguses korras teatama, et tema suudaks oma teadaandmist tõeks teha. Nii võib teatamine sündida tunnistajate juuresolekul, või notaariuse kaudu. Komisjon jõudis otsusele, et parem on tähtaeg selleks juhtumiseks ära määrata. Tegelikult võib sel teel keerulist wahekorda lahendada. Kui aga majaomanik waikib, kui ta remondi lõppemisest üürnikule ei teata, siis peaks üürnik ometi suutma, kas ise, ehk tuttawate läbi selle järele walwata, millal korter walmis saab. Riigikogu liikme herra Wirma parandus käib komisjoni seisukohale lausa wastu.

Juhataja A. Kerem: Peale komisjoni aruandja redaktsiooniliste paranduste, mis mina eraldi hääletamisele ei kawatse panna, on Riigikogu liikme herra Wirma poolt tehtud parandus — punkt e juures wälja jätta sõnad „ühe nädala jook-

sul“. Panen rkl. herra Wirma paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamus, sellega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 14 komisjoni aruandja poolt ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, sellega on § 14 wastu wõetud. (Hüüded kohatudelt: Waheaeg! Lõpetada!)

18. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus. Juhataja **A. Kerem:** On ettepanek tehtud ühelt poolt koosolekut lõpetada, kuna teiselt

poolt waheaega soovitakse. Panen esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Kolme hääle wastuseisemisel on otsustatud koosolekut lõpetada. Tehtakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta? (Hüüded: Juhatuses hooleks.) On ettepanek tehtud järgmise koosoleku aja äramääramist juhatuses hooleks jätta. Muid ettepanekuid ei tehta, selle ettepaneku wastu ei waielda. Loen ettepaneku wastuwõetuks. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

